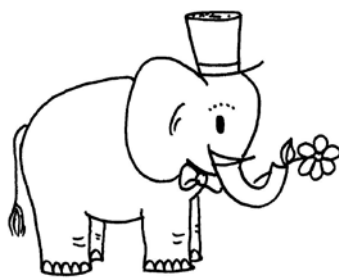

Méé! Méé!

Ďob! Ďob!

Dup! Dup!

OD BROUKÁNÍ K POVÍDÁNÍ

Návod na rozvoj komunikace a řeči dítěte

Lenka Theodora Ficová

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Ficová, Lenka Theodora

Od broukání k povídání : návod na rozvoj komunikace a řeči dítěte / Lenka Theodora

Ficová. -- Vydání 1.. -- Praha : Grada, 2022. -- 1 online zdroj

Obsahuje bibliografii

ISBN 978-80-271-4837-0 (online ; pdf)

* 159.922.72 * 159.946.3 * 316.77:81'42 * (035)

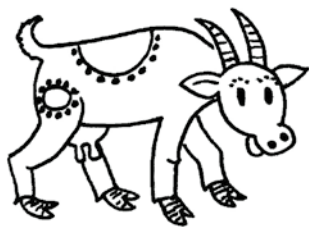
– vývoj dítěte

– vývoj řeči

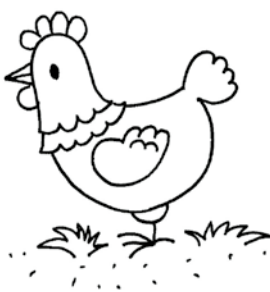
– komunikační dovednosti

– příručky

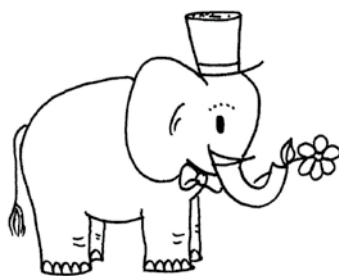
316.4/.7 - Sociální interakce. Sociální komunikace [18]

Méé! Méé!

Ďob! Ďob!

Dup! Dup!

OD BROUKÁNÍ K POVÍDÁNÍ

Návod na rozvoj komunikace a řeči dítěte

Lenka Theodora Ficová

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Mgr. Lenka T. Ficová

OD BROUKÁNÍ K POVÍDÁNÍ

Návod na rozvoj komunikace a řeči dítěte

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401
www.grada.cz
jako svou 8476. publikaci

Redakce a korektura Kateřina Kružíková
Grafická úprava Antonín Plicka
Návrh a zpracování obálky Antonín Plicka
Obrázky z archivu autorky
Počet stran 112
Vydání 1., 2022

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2022
Cover Photo © Depositphotos / photographee.eu

ISBN 978-80-271-4838-7 (ePub)
ISBN 978-80-271-4837-0 (pdf)
ISBN 978-80-271-3346-8 (print)

Obsah

Slovo úvodem	7
Začneme od začátku, ať to má logiku	9
Komunikace je úplně všude	9
Čím komunikujeme?	11
Nekomunikuje jenom mrtvola	12
Komunikace miminka	15
První dva měsíce	15
Brouček už brouká	17
Šestý měsíc – významný moment	17
Už mi rozumí	19
Jak je to s řečí	23
Ahoj, doktore!	23
Tři jednoduché podmínky rozvoje řeči	24
Chci někam patřit	24
Tohle dokážu	24
Já sám	25
Aby se řeč začala rozvíjet	26
Komunikujeme, komunikujeme, komunikujeme	26
Pozor na sluch	28
Jak se vyvíjí?	28
Vidí dobře?	28
Vývoj řeči dítěte	31
Jeden rok	31
Dva roky	34
Tři roky	36
Čtyři roky	39
Pět let	41
Šest let	42
„Škákaj peš pšeš oveš...“ aneb slovo o výslovnosti	44

Komunikuji, tedy jsem... a co dál?	46
Co všechno mluvení ovlivňuje?	48
Nechtějte víc, než odpovídá mentálnímu věku dítěte	48
Souvisí pohyb s rozvojem a s úrovní řeči dítěte?	48
Co dělají s řečí a s komunikací emoce?	49
Slyšet, vidět, mluvit	49
Komunikace dítěte je jako zrcadlo	49
Zdraví, nezdraví a komunikace	50
Něco málo o dětském lhaní	52
Řeč není samozřejmost	56
Jak dítě neodradit	58
Pravidlo 1: dejte dítěti prostor ke komunikaci	58
Pravidlo 2: respektujte, že dítě je člověk a má city	59
Pravidlo 3: láska rodičů k dítěti je základ	63
Pravidlo 4: všeho přiměřeně	66
Pravidlo 5: pozor na „medvěda“	70
Pravidlo 6: nebuďte slovní chrlič	72
Pravidlo 7: respektujte komunikační strategii dítěte	74
Jak být dítěti dobrým průvodcem	76
Učení „mimochodem“ je nejlepší	78
Vliv místa	78
Působení zážitků	80
Emoce a učení (jakékoliv)	82
Nekritizujte! S láskou vedte!	84
Chyba je náš kamarád	86
Jak „opravovat“ chyby v řeči	86
Jak podpořit rozvoj komunikace a řeči dítěte	93
Metody komentování	93
Cvičení pusinky	98
Cvičení pro pusinky a jazýčky	101
Podpora rozvoje slovní zásoby	105
K vývojovosti	110
A je tu konec, přátelé	111
Seznam použité literatury	112

Slovo úvodem

Dítě se rodí se schopností komunikace. Dokonce s potřebou komunikace. Už od první chvíle po příchodu na svět komunikuje – stulením v náručí maminky nebo tatínka, přisátím k prsní bradavce... A pak přijde první oční kontakt, první úsměv, první zabroukání... I pláč je komunikace. Má různé intenzity a výšky podle toho, co jím dítě vyjadřuje. A všichni čekáme na první slovo. To pak začíná dostih: „Eliška od kámošky už mluví, no fakt...“ a „Zdena dala na fejs video, jak ten její malej zpívá, no prostě boží...“ Na tyhle povzdechy mám vždycky jednu a tu samou odpověď – předvádět se umí i cvičená opice, vaše dítě je jedinečný originál, tak nesrovnávejte. Přesto... Jsou určité hranice a meze, které jsou obecně platné, a je dobré o nich vědět a znát je, abychom ve vývoji komunikace, a tím i ve vývoji mluvené řeči u dítěte, něco nepřehlédli, neopomenuli, nebo naopak neuspěchali. Jako ve všem, i tady má všechno svůj čas.

Mimochodem... Uvědomujete si, jak složitý je proces komunikace a řeči?

Jdete po ulici a najednou...

„Ahoj, Lucie!“

Hele, zvuk! To je lidská řeč. A obsahuje moje jméno.

Odkud se ten zvuk ozval?

A vida! Zvuk přišel támhle odtud.

Kdo tam stojí? Kdo mohl mluvit?

Jsou tam nějakí neznámí lidé... A tohoto člověka znám. To je Pavel.

Zvuk řeči, která obsahovala moje jméno, by mohl patřit Pavlovi. Pavel má takový hlas.

Proč mě Pavel volá? Co mi chce?

Jeho hlas zněl vesele. Takže je rád, že mě vidí.

A tváří se mile. Takže je určitě rád, že mě vidí.

A jak stojí? Vida! Pavel jde uvolněně ke mně. No tak to je naprosto jasná známka, že je rád, že mě vidí.

Jsem i já ráda, že mě Pavel vidí?

Ano, jsem.

Takže neuteču.

Usměji se.

Něco Pavlovi řeknu. Co asi...

Třeba „ahoj, Pavle“.

Šup, ústa! Koutky do úsměvu! Ruku nahoru a máváme: „Ahoj, Pavle!“

Tak. A teď si to přečtete ještě jednou. A změřte si na stopkách, jak dlouho tu pasáž čtete. Jedna minuta a čtrnáct sekund. Tak dlouho trvalo přečtení mně.

Vezměte stopky do ruky ještě jednou. Tentokrát si změřte čas, který uběhne během pozdravu dvou kamarádů – „Ahoj, Lucie!“, „Ahoj, Pavle!“. Dvě a půl sekundy.

To, o čem jsme četli skoro minutu a půl, ne-li déle, „naživo“ trvá skoro třicetkrát kratší dobu. Co tím chci říct? Že proces komunikace a řeči vyžaduje naprosto celého člověka a je to opravdový mentální a motorický trysk a průvan. Tak k němu přistupujme s úctou.

Začneme od začátku, ať to má logiku

Dítě začíná komunikovat už u mámy v bříšku.

Nevěříte?

Když tomu nevěříte, proč tedy na svoje miminko v bříšku mluvíte? A mluvíme na ně (tedy v mém případě je namístě čas minulý) úplně všechny. Proč? Protože se miminko v reakci na náš hlas nějakým typickým způsobem vrtí. Odpovídá nám. Všechny do jedné víme, že nám dítě tímto způsobem říká: To jsem rádo, že jsem u mámy v bezpečí. Dítě s námi tím vrtěním komunikuje.

A nejenom to.

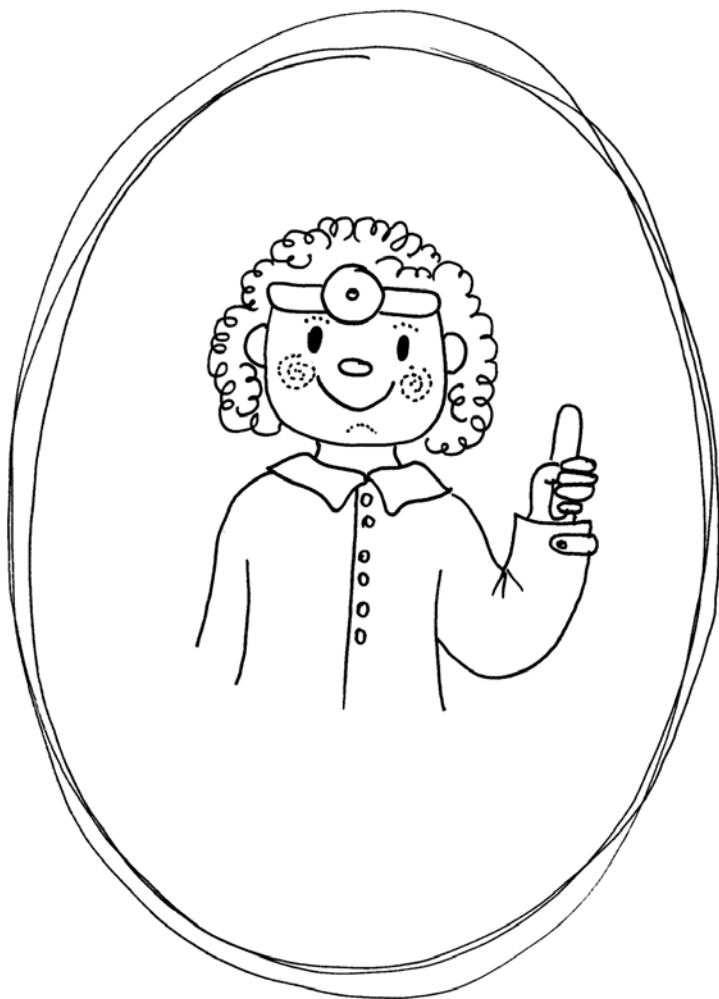
Když jsem čekala první dítě, hodně jsem na ně mluvila a zpívala jsem mu. Celé těhotenství. Nejkrásnější chvílky byly, když jsem seděla večer na dvorku pod pergolou s vinnou révou, hladila jsem dítě přes svoje břicho a zpívala jsem mu Slováckou ukolébavku. Dítě zřetelně a jasně vnímalo atmosféru se mnou a zpěv a hlazení opětovalo jemnými pohyby. Přišel srpen a já jsem porodila krásnou dceru. Jenomže holčička se nedokázala najíst. Sotva se přisála a párkrát popotáhla, hned únavou usnula. A za chvíli se vzbudila a usedavě plakala hladem. (Byl to projev vážné nemoci, o které zatím nikdo z nás neměl ani tušení.) Byla jsem zoufalá. Držela jsem unavené a plačící dítě v náručí a v touze „schovat se do hezkých vzpomínek“ jsem začala zpívat Slováckou ukolébavku. Dítě se zklidnilo a přisálo se k prsu. Pravda, po chvíli zase únavou usnulo, ale už jsem věděla, co dítěti od stresu pomůže, a když se moje holčička začala probouzet, začala jsem znovu zpívat. A holčička se znovu přisála k prsu... I po narození si pamatovala, že tahle písnička znamená klid a bezpečí.

Komunikace je úplně všude

Komunikace je neustálé proudění a víření informací všeho druhu od zdroje k příjemci, a to nejenom od člověka k člověku. Informace na nás skáčou ze všech stran, zpoza každého rohu a zákřutu. A velmi často, dokonce bych řekla, že většinou, toho s řečí, ve smyslu s řečí lidí, nemají nic moc společného.

A

PEPIKA BOLELO V KAKU. ŠEL S MAMINKOU
K PANI' DOKTORCE. PANI' DOKTORKA VZALA
ŠPACHTLI A ŘEKLA: „UDĚLEJ A'A'A'."
ŘEKNI „A'A'A'“ JAKO PEPIK!

TAKHLE MOC OTEVRĚL PEPIK PUSU.

Obvyklé klišé či paradigma podsouvá zjednodušení, že jedinou komunikací mezi lidmi je řeč, tedy verbální produkce. No... Provedeme pokus.

Určitě se scházíte s přáteli.

Vždycky se na setkání těšíte, takže k přátelům přicházíte uvolněně a s úsměvem.

A teď ten pokus.

Až zase půjdete na schůzku s přáteli, ve chvíli, kdy budete na jejich dohled, se zamračte a jděte energicky a rázně. Uvidíte, že se vás budou ptát, jestli se na ně zlobíte nebo jestli vás něco rozčílilo.

Proč?

No, protože jste jim výrazem svojí tváře a způsobem chůze poslal/a informaci „jsem roz-zlobená/ý“. Aniž jste vyslovil/a jediné slovo.

Čím komunikujeme?

Teď už tedy máme jasno, že komunikace se děje mnoha způsoby, nejenom řečí.

Je mnoho způsobů dorozumívání se a sdělování si informací, které jsou verbální produkci rovnocenné, nebo ji minimálně doplňují a upřesňují. Hovoříme o neverbální komunikaci.

Ta zahrnuje:

- „řeč těla“ – postoje a gesta (ale i úpravu zevnějšku),
- přiblížení či oddálení se vzhledem k partnerovi v komunikaci,
- melodii hlasu při sdělení,
- mimiku partnerů v komunikaci.

Při komunikaci vyhodnocujeme i prostředí a okolnosti komunikace.

Komunikace je tedy společenský proces, jde o vzájemné sdělování. Představuje sdělování a přijímání informací v sociálním chování a v sociálních vztazích.

Komunikace probíhá jak tváří v tvář, tedy bezprostředně, tak i „na dálku“ (dopisy, vzkazy) a čím dál tím víc formou psaného textu. Přiznávám, že mne občas dokáží zmást různé zkratky, které se do psané komunikace vloudily. WTF, koho by také nezmátly, že jo, TWL...

Specifikem lidské komunikace je, že se může týkat věcí vzdálených prostorově i časově. To znamená, že díky našemu abstraktnímu myšlení a paměti můžeme komunikovat i o věcech, které jsou daleko, už dávno pominuly, nebo ještě vůbec nenastaly. Ba co víc, klidně komunikujeme i o věcech naprosto iracionálních, které se narodily v naší fantazii.

Nekomunikuje jenom mrtvola

„Už nevím, co mám dělat s Pepíkem.“

„A co je s Pepíkem?“

„Ten kluk mě přivede jednou do blázince. Vůbec se mnou nekomunikuje.“

„Opravdu? A jak to vypadá, když nekomunikuje?“

„No normálně. Sedí, dívá se mi do očí a nevydá ani hlásku. Ale z jeho výrazu mi je jasné, že mi neodpoví.“

„To poznáš na jeho výrazu?“

„Co?“

„Že ti nechce odpovědět?“

„Jo.“

„Tak vidíš, že s tebou komunikuje!“

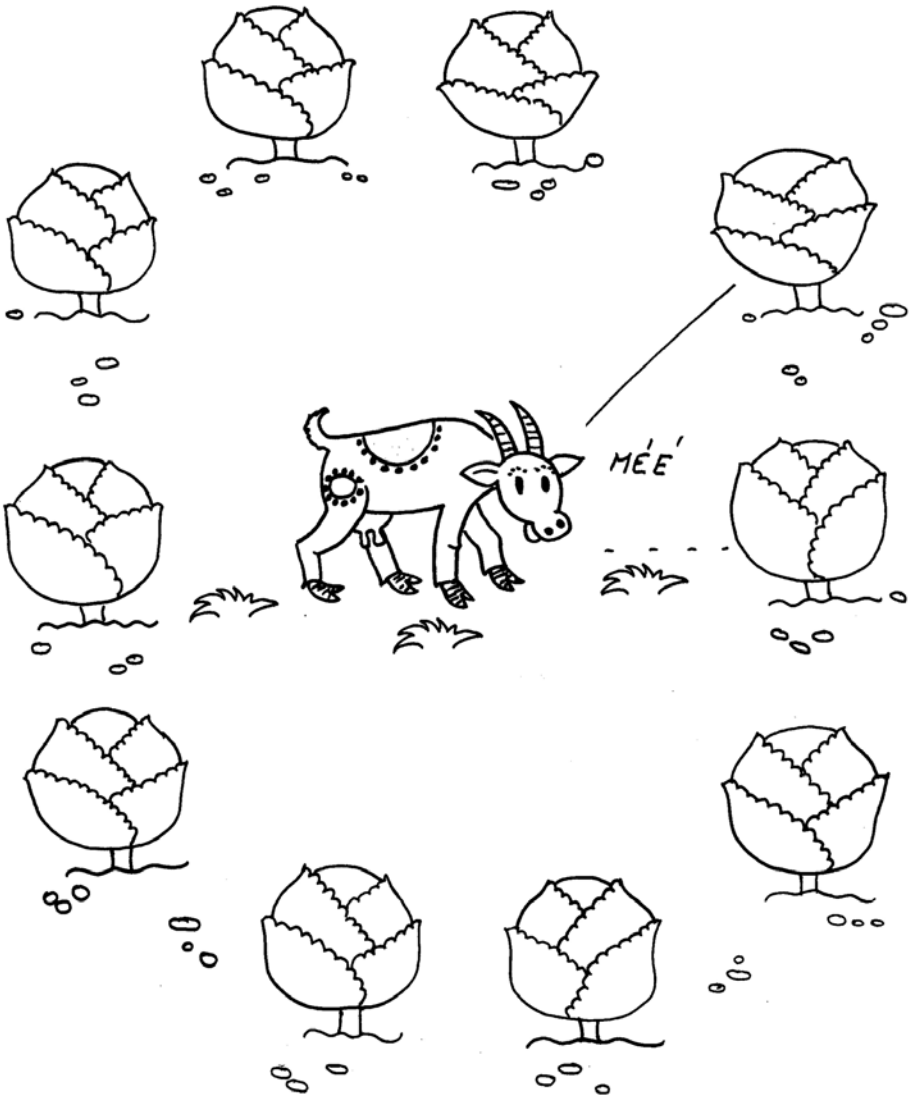
Pokud jsme živí a přítomní v dimenzích tohoto světa, nemůže nastat situace, že bychom nekomunikovali. To prostě nejde. I když jenom zarputile mlčíme, vysíláme našemu partnerovi v komunikaci informaci, že komunikovat nechceme. A pokud vysíláme jakoukoliv informaci, pak komunikujeme. Jak vidíte, nelze nekomunikovat. Vždycky něco sdělujeme. Jak to? No úplně normálně. Minimálně se vždycky nějak tváříme, protože není možné nijak se netvářit. A vždycky, ať něco říkáme, nebo ne, se nějak chováme, a to prozrazuje, jaký postoj máme k partnerovi v komunikaci.

Co z toho vyplývá? Že ke komunikaci nutně nepotřebujeme slova.

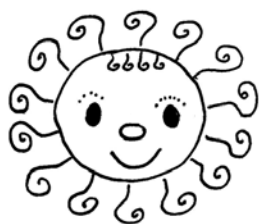
A dokonce ještě víc, než to! Slova a to, co z nich vyrozumíme, tvoří skutečně pouze malou část sdělení, které vysíláme nebo přijímáme při komunikaci. Lidé mají tendenci nadřazovat význam verbální komunikace, tedy sdělených faktů, nad ostatními formami. Udává se však, že zejména při prvním kontaktu tvoří více jak 50 % vnímaného sdělení neverbální složka, cca 35 % intonace sdělení a jen asi 10 % vlastní obsah sdělení. Většinu informace při komunikaci tedy tvoří právě postoje, mimika, tón řeči... Prostě neverbální složky komunikace.

M

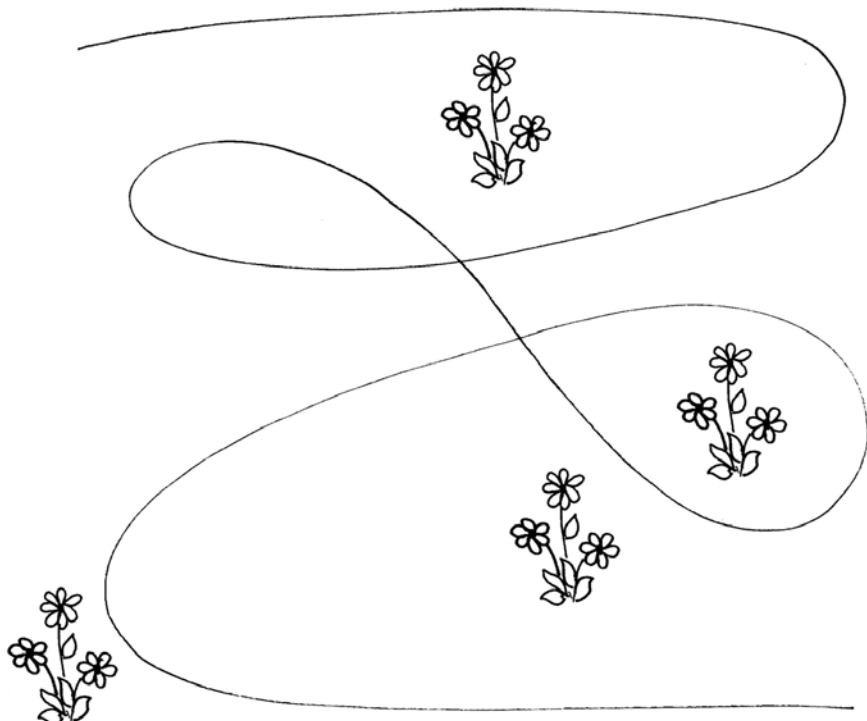
NAŠE MĽSNA¹ KOZA SI MYSLI,¹
ŽE VŠEČNO ZELI¹ JE JEJI.¹
KAŽDEMU TO RÍKA¹: „MEE¹, MEE¹,...“

UKAZUJ PRSTEM NA HLAVKY A OPAKUJ PO KOZE.

IVANKA S ALÍKEM
 SE HONÍ NA ZAHRADE.
 IVANKA PÍŠTÍ:
 " / / / / / / "

OBTÁHNI PRSTEM ČESTÍČKU A OPAKUJ TO IVANKE.

Komunikace miminka

Dítě tedy komunikuje ještě předtím, než se narodí.

A jakmile se narodí, začne velmi rychle a v krátkém čase, a to i vědomě, svoji komunikaci rozvíjet.

První dva měsíce

Narození dítěte je provázeno jeho křikem.

Jde o téměř monotónní zvuk někde okolo tónu A.

Všechny maminky na světě poznají svoje novorozené miminko podle pláče. I já jsem svoje novorozené dítě poznala podle pláče mezi ostatními dětmi v porodnici. Dneska je pro mne záhadou, jak jsem to mohla dokázat. Všechny novorozené děti křičí přibližně stejně. Novopečené maminky na to asi mají nějaký speciální smysl.

Křik dítěte se rychle mění a vyvíjí. Zatímco v prvních dvou týdnech po narození je křik dítěte krátký a jednotvárný, barvou i výškou, od třetího týdne života dítěte začíná mít drobné modulace. Okolo šestého týdne života dítěte se objevuje první výrazná komunikační variace křiku – tvrdým hlasovým začátkem nám dítě začne dávat najevo svoji nespokojenost.

Dítě vcelku brzy pochopí, že když zakřičí, objeví se někdo z rodičů a děje se něco hezkého. Je až neuvěřitelné, jak rychle dítě uchopí komunikaci jako nástroj k získání něčeho subjektivně prospěšného. A je to dobře. Těžko říct, zda a jakým způsobem by se bez toho vývoj komunikace dítěte odvíjel.

Po druhém týdnu můžeme u dítěte sledovat první úsměvy. Jde sice ještě o vrozený mimický pohyb, ale nás to potěší.

Vydržela jsem dlouhé minuty sledovat tvářičky svých dětí a svých vnoučat a byla jsem vždycky doslova blažená, když se dítě usmálo. A to jsem „profík“, který ví, že v té době to ještě nemělo se skutečným úsměvem nic společného. Ale bylo to důležité pro obě strany – já jsem se radovala z pohybů tváře dítěte a dítě se upevňovalo v jistotě, že někam a k někomu patří, že mu „členové jeho smečky“ dávají svůj čas a svoji pozornost.